

Sjelden og betydelig bok om kommunikasjon

Eline Thornquist:

Kommunikasjon: Teoretiske perspektiver på praksis i helsetjenesten

Gyldendal akademisk, 2. utgave, 2009

390 sider

Pris: kr 425

ISBN 978-82-05-38719-5

Bokens grunnlag er en svært bred forståelse av kommunikasjon; kommunikasjon inkluderer alt som formidles med måter å være på og handle på mellom personer.

Forfatteren er fysioterapeut og professor ved Høgskolen i Bergen. Hun har publisert en rekke bøker og vitenskapelige arbeider.

I hovedsak beskrives kommunikasjonen mellom helsepersonell og pasienter, men den drøfter også samarbeid og strid mellom helsepersonell. Sistnevnte har et visst «overtak» på pasienten. Fordi vi som helsepersonell har kunnskap og rettighetsmakt, setter vi rammen rundt behandlingsprosessen. Det er uskrevne regler for hva vi kan spørre pasienter om, spørsmål som ikke kan stilles tilbake av pasientene. Rollene er ikke likeverdige og makt kan misbrukes: den syke er sårbar og overlatt i vår varetekt. Det påhviler derfor et moralsk og etisk ansvar for hvordan møtet med den syke skjer.

Har pasienter medbestemmelse?

Thornquist er opptatt av hva som skjer i møtet mellom fagpersoner og pasienter. Åpnes det for en samtale? Lytter behandleren? Eller forventer han eller hun kun lydighet overfor en gitt instruksjon? Får pasienten mulighet til å delta i behandlingen?

Det er rikelig med gode eksempler i boken på møter mellom pasienter, pårørende og helsepersonell. De gir sine svar: forskjeller mellom god og dårlig praksis kommer tydelig frem. Både fra legers og fysioterapeuters praksis. Omgivelsene er også viktige, noe som eksempler fra behandlinger i hjemmene viser. Situasjonene er beskrevet som replikker i et skuespill, og Thornquists analyser i etterkant er vekkende og instruktive.

Ulikheter mellom profesjonene

Alle yrkesutdanninger innebærer at man tilegner seg en bestemt tilnærming til visse problemer. Dette innebærer, ifølge forfatteren, at man lett overser andre forhold. Videre skriver hun: «I en enhver spesialutdanning ligger det en fare for å utvikle et gap mellom spesialiserte kunnskaper med en tilhørende virkelighetsforståelse, og en mer allmennmenneskelig kunnskapsverden og livserfaring.»

Her kritiserer forfatteren vitenskapens påståtte objektivitet og tar avstand fra retninger som empirisme og positivism. Ett kapittel i boken er viet skriftlige rapporter fra ulike helsepersonell. Her eksemplifiseres forskjeller hos allmennpraktiker, legespesialister, psykolog og fysioterapeut i hva de vektlegger i forhold til pasientens problemer. Igjen er det sterke analyser.

Endringer i helsevesenet over tid

I denne andretgaven er mye betydelig revidert og utvidet i forhold til den for 11 år siden. For eksempel omtales ny lovgivning som gjør at manuellterapeuter og kiropraktorer kan sykmelde og henvise til undersøkelser og behandling. Og at alt selvstendig helsepersonell har plikt til å føre journal.

Mer nytt er lovfestede rettigheter som skal gi en større grad av brukermedvirkning. Det gir store utfordringer for helsepersonell. Pasienter må få være deltakende i behandlingsprosesser, men behandleren må ha det faglige ansvaret og gjøre de faglige vurderingene. En fare er at pasienten kan presse leger til å henvise til undersøkelser som CT og MR uten at faglig grunnlag foreligger. Pasienter kan lett få makt over behandlingsprosessen, slik at behandlerens faglige vurderinger i noen grad kan settes til side.

Ulike tradisjoner innen medisin

Forfatteren er nært knyttet opp til en humanistisk tradisjon. Det henvises til litteratur skrevet av filosofer, språkforskere, sosiologer, antropologer og helsepersonell som er opptatt av en helhetlig tilnærming til pasienter. Kritik er særlig rettet mot en ensidig biomedisinsk/ naturvitenskapelig tenkning der diagnoser styrer for ensidig, og enkelmennesket blir fraværende i behandlingen. I spesialiseringen av helsevesenet har mennesket blitt splittet opp i organer og kroppsdelene. Den

enkelte spesialitet tar seg altså av det enkelte organ, med den fare at ingen lenger ser det hele mennesket.

Hva slags syn på mennesket ligger til grunn for sykdomsforståelse? En forståelse av mennesket som en maskinkropp, innebærer at tanken om reparere vil være sentralt. Det levde liv og menneskets historie får mindre betydning i en slik forståelse av sykdom og plager. Visse kroppslige og psykiske lidelser kan kun forstås, ifølge forfatteren, hvis de traumatiske hendelser i personens liv blir trukket inn i forståelse av plagene; et biomedisinsk syn vil neppe trekke inn slike vurderinger. Forfatteren søker å slå en bro mellom naturvitenskapelig og en humanistisk tenkning. Fordi medisinen har behov for begge typer tenkning.

Fremmedgjøring av pasienter og ugunstige utviklingstrekk i helsevesenet

Forfatteren viser hvordan valg av språk, inkludert diagnoser, kan føre til at pasienten føler seg undertrykt og fremmedgjort i forhold til helsearbeideren. Videre byr hun på en diskusjon om den moderne tids medikalisering eller sykkeligjøring av naturlige livsprosesser. Helseindustrien kan bygge opp under personers vanskelige selvbilde og forhold til egen kropp. Dette for å få «solgt» for eksempel kosmetisk kirurgi som forandrer naturlig utseende.

Forfatteren beskriver inngående mange aktuelle problemstillinger i møtet mellom helsepersonell og pasienter. De som leser boken vil sannsynligvis få mye nytt å tenke på. Det er mye av allmenn interesse i beskrivelsene av forholdet mellom helsearbeidere og pasienter. Det er også en nyttig stikkordliste i boken.

Boken er omfattende, og kun en liten del av innholdet er referert til her. Selv anbefaler forfatteren at første del leses i sammenheng, mens de øvrige enkeltdelene godt kan leses uavhengig av hverandre. En god anbefaling, synes jeg.

Boken vil sannsynlig være nyttig for alt helsepersonell, fordi den kan gi økt bevissthet om hvordan en opptrer og bruker språket i møte med pasienter. Den egner seg som utgangspunkt for diskusjoner på en arbeidsplass, men også i helsefaglige utdanninger. Den kan med fordel leses før man begynner i praksis. Og siden tas opp igjen når man har fått en del erfaring, da kanskje med enda større utbytte.

Einar Hafsahl, fysioterapeut, Sandnes